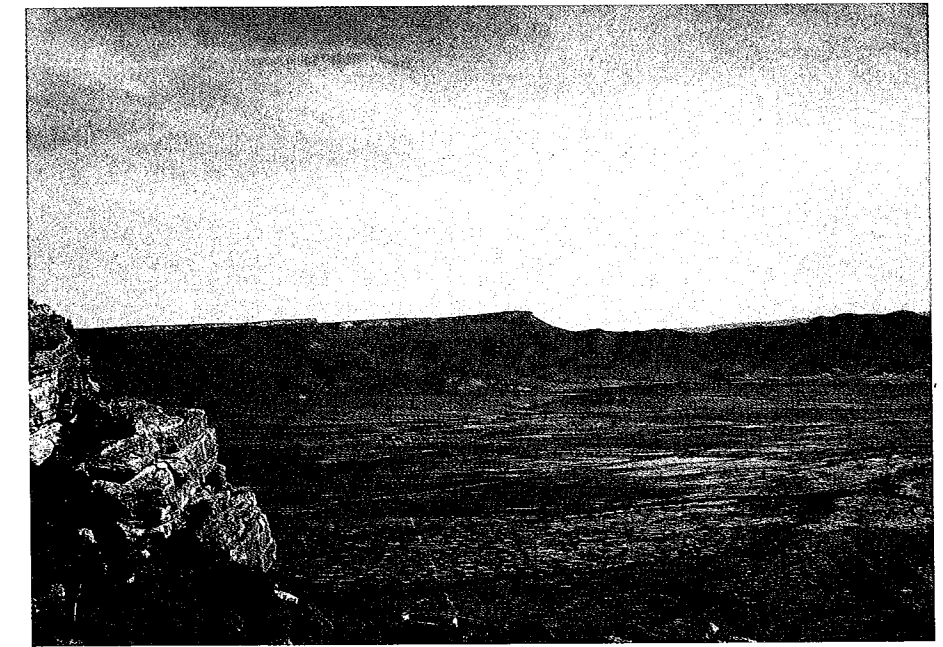

Iedere plant heeft een naam: een geslachtsnaam, een soort-aanduiding en soms een subspecies of variëteit. Klinkt logisch. Waar komt een naam vandaan? Wie beschrijft planten of hebben dat gedaan? Hoe vindt de registratie of beschrijving plaats? Zijn er spelregels om een geslacht of soort te beschrijven? Kan ik een geslacht of soort naar iemand vernoemen? Vanaf begin dit jaar in De Wereldbol staan plantennamen en hun naamgevers centraal.

Tekst en foto's: Peter Knippels

In de 17e en 18e eeuw ontmoeten twee 'grote' instituten elkaar regelmatig: de VOC en Royal Botanical Gardens Kew. Waar? In Zuid-Afrika. In 1797 wordt sir Joseph Banks (1743-1820) aangesteld als directeur van Royal Botanical Gardens Kew. Onder zijn directeurschap stuurt hij onderzoekers uit over de gehele wereld om planten te verzamelen en naar Kew te brengen. Banks reist zelf ook naar verschillende plekken op de wereld. Hij neemt deel aan de eerste reis van James Cook: een reis rond de gehele wereld die duurt van 1768 tot en met 1771, waarbij Kaapstad, het toenmalige Batavia in Nederlands-Indië, Australië, Nieuw-Zeeland, Zuid-Amerika en Tahiti worden aangedaan. Als ik de levensloop van Banks lees, dan vraag ik me af hoe hij al zijn activiteiten in één leven heeft weten krijgen. Ik word alleen al moe van het lezen van wat hij allemaal heeft gedaan.

Eén van de mensen die Banks uitzendt is Francis Masson (1741-1805). Masson is geboren in Aberdeen en treedt in dienst van Kew als tuinman. Hij gaat in opdracht van Banks in 1772 naar Zuid-Afrika en blijft hier tot 1775. Hij verzamelt zo'n 500 planten die hij meeneemt naar Engeland. Masson bezoekt Zuid-Afrika voor de tweede keer van 1786 tot 1795. Hierna vertrekt hij in 1797, wederom op verzoek van Banks, naar Amerika, waar hij rondreist in het noord-oostelijk deel van de VS en het zuidoosten van Canada. Masson ontdekt in totaal 1.700 nieuwe

De Knersvlakte vormt de overgang van de Westkaap naar Namaqualand en werd eind 18e eeuw door Robert Jacob Gordon bezocht

VOC meets Kew

plantensoorten. Het geslacht *Massonia* is naar hem vernoemd.

ROBERT GORDON

Tijdens zijn eerste verblijf in Zuid-Afrika ontmoet Masson de Zweed Carl Peter Thunberg (1743-1828) en de Nederlander Robert Jacob Gordon (1743-1795). Met z'n drieën ondernemen ze een excursie. Thunberg is een leerling van Linnæus. Eind 1771 reist deze Thunberg in dienst van de VOC naar Zuid-Afrika. Zuid-Afrika is een tussenstop op weg naar Deshima, Japan. Robert Jacob Gordon is de minst bekende van de drie. Luc Panhuysen onttrekt met zijn boek uit 2010 'Een Nederlander in de wildernis, de ontdekkingsreizen van Robert Jacob Gordon (1742-1795) in Zuid-Afrika' Gordon aan de vergetelheid. In Zuid-Afrika is hij wel bekend, getuige de website over hem: <http://web.uct.ac.za/depts/age/people/Gordon/frameset.htm>. Robert is de zoon van Jacob Gordon, generaal-majoor bij de Schotse Brigade, dat onderdeel is van het Nederlandse leger. Net als zijn vader treedt hij toe tot de Schotse Brigade om later in dienst te treden van de VOC. Gordon is 'verliefd' op Zuid-Afrika en hij slaagt erin om na een eerste verblijf in 1773 terug te keren in 1777. Hij is commandant van de Kaapkolonie van 1780 tot 1795. Hij zal niet meer terugkeren naar Nederland. In 1795 maakt Gordon een eind aan zijn leven door zich door zijn hoofd te schieten. Enkele weken voor deze noodlottige daad heeft hij een Brits garnizoen toegang gegeven tot de kolonie, waarna het garnizoen

de kolonie overneemt en de Engelse vlag hijst. Een inschattingfout van Gordon. Hij kan zichzelf dit niet vergeven. Over het hoe en waarom van deze tragedie kom ik dadelijk terug.

BEZETTING

Als ik de verhalen over Gordon lees, dan lees ik over een Oranjegezinde ontdekkingsreiziger die openstaat voor wat hij ziet en geïnteresseerd is in de lokale stammen, wil leren en veel documenteert. Gordon maakt verschillende reizen door het dan nog onontdekte Zuid-Afrika. Van vier reizen heeft hij een journaal bijgehouden. Hij ontdekt de Oranjerivier en geeft de rivier deze naam. Hij is geïnteresseerd in flora, fauna en de stammen die hij ontmoet. Hij schrijft alles op, tekent kaarten en maakt tekeningen. De prenten en tekeningen van Gordon zijn in het bezit van het prentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam. Terug naar 1795, of eigenlijk een jaar eerder. In december 1794 trekt een Frans leger de Republiek der Nederlanden binnen. Op 18 januari 1795 vlucht stadhouder Willem V naar Engeland en wordt een dag later de Bataafse Republiek uitgeroepen. In reactie hierop bezetten de Engelsen de overzeese Nederlandse koloniën: de Kaapkolonie, Guyana en Ceylon. Deze koloniën komen niet meer in Nederlandse handen. Met het verdrijven van de VOC uit Zuid-Afrika komt ook een einde aan het ontdekken van de Zuid-Afrikaanse flora door Nederlanders. Deze rol wordt overgenomen door met name de Engelsen.